

gome ili na sebi, svejedno. Puno je već ako častimo dobro, i kad ga ne činimo. Nije sve; nije dosta. Ali je znak dobre volje, znak je vjere u istinu i strahopočitanja pred njom. I pred Bogom. Tko ga ima, Bog će ga sigurno pomilovati i spasiti. Budimo bezuvjetno ljudi Božje istine, ako već nijesmo u svemu ljudi Božje pravde. To vrijedi i onda kad je njegova istina protiv nas. »Veritas liberabit vos!« (Iv 8, 32).

Hoće! Ostario sam. Mnogo sam toga doživio. Bio sam i na mjestu gdje se to, sustavno, vodilo u evidenciji. Pa ne sjećam se nijednog slučaja da je koji svećenik, ako je bio ponizan i ostao uz Crkvu, i kad je sam bio slabić i grješnik, umro, a da se nije izmirio s Crkvom. Oni koji su se bunili, otpadali i »ženili«, jesu, na žalost. Mnogi!

Dr Č. Č.

— — —

Upravo se navršava 10 godina od kako u našem listu surađuje Dr Čedomil Čekada. Njegova obilna i izrazito svojevrsna suradnja zadužuje nas na osobitu zahvalnost.

Uredništvo

METODA DR JORDANA KUNIČIĆA

Odgovarjam na članek dr. J. Kuničića, ki ga je objavila »Služba Božja« pod naslovom »Neka ,nova' osporavanja u pitanju kontracepcije« (1971, str. 95—99).

»Neka ,nova' osporavanja« naj bi vseboval moj dopis, ki sem ga poslal Škofovski konferenci Jugoslavije 15. sept. 1970. Ta dopis je Kuničić obravnaval tudi »na seminaru katoličke moralne i društvene nauke na rkt. bogosl. fakultetu u Zagrebu«. »Neke ideje« referatov tega seminarja so bile v ciklostilno razmnoženem in privatno razširjevanem spisu z naslovom »Neka osporavanja dr. Št. Steinera u pitanju kontracepcije«. Poglavitne trditve tega spisa je potem Kuničić zajel v zgoraj omenjeni članek. Ko odgovarjam na članek v »Službi Božji«, zavračam torej tudi trditve v spisu »Neka osporavanja...«

Kuničićevo stališče glede aplikacije načela, in casu perplexo minus malum eligendum' v zvezi s kontracepcijo sem temeljito zavrnil v razpravi »Ali sme dr J. Kuničić kritizirati francoske škofe?« (Bogoslovni vestnik, 1971, str. 92—115),

pravtako pa vsaj indirektno v razpravi »Ne na umanjenje nego na uzveličanje snage i životnosti papine enciklike ‚Humanae vitae‘« (Služba Božja, 1971, str. 336—353). Kdor hoče neutemeljenost Kuničićevih trditev v članku »Neka ‚nova‘ osporavanja u pitanju kontracepcije« do kraja videti, naj poleg pričujočega članka še upošteva omenjeni dve razpravi.

1. Površnost ali podtikanje?

Dr. Kuničić trdi: »Dr Steiner, u nastojanju da transportira mišljenja nekih inozemnih pisaca, predlaže da naši Biskupi zauzmu i s pastoralne strane drugačije stanovište od onoga što su zauzeli u Uputi od 18. veljače 1970. Pri tome dr Steiner brzopleto uzima neke moje izjave u pitanju.«

a) V dopisu Škofovski konferenci **utemeljujem upravičenost aplikacije »moralnoteološkega načela o odločanju, in casu perplexo‘ tudi na področju zakonskega urejanja rojstev**, utemeljujem, ker hočem pokazati, da glede te aplikacije obstaja v Jugoslaviji **»probabilizem proti probabilizmu«**. Upravičenost omenjene aplikacije utemeljujem: s samo naravo načela ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘; s sklicevanjem na nauk probiranih avtorjev, sv. Alfonza Lig., Noldina, Vermerscha, Lanze, o upravičenosti aplikacije tega načela; s sv. pismom; z naukom 2. vatikanskega koncila; s sklicevanjem na izjave številnih tujih episkopatov; z naukom Izjave jugoslovanskega episkopata, da je v pravični samoobrambi dovoljeno uporabljati kontracepcijo; s sklicevanjem na imena sodobnih avtorjev (Martelet, Fuchs, Delhaye, Häring, Rahner), ki zagovarjajo upravičenost aplikacije omenjenega načela na področju urejanja rojstev. Moje ravnanje po tradicionalni teološki metodi je torej Kuničiću »transportiranje mišljenja nekih inozemnih pisaca«. Kuničić se v svojih skriptih in spisih tudi sklicuje na sv. Alfonza, Noldina, Häringa, Lanzo itd. Torej tudi on transportira »mišljenja nekih inozemnih pisaca«.

Kuničićeva trditev je »transportiranje« njegovega mišljenja v moj dopis.

b) Jaz tudi nisem predlagal, »da naši biskupi zauzmu i s pastoralne strane drugačije stanovište od onoga što su zauzeli u Uputi...«. Poslal sem Škofovski konferenci **prošnjo**, ki se ne tiče »Upute«, ampak **»Uvodne riječi«** k »Uputi«. To »Uvodno riječ« pa niso napisali kar »naši biskupi«, ampak **»Predsjedništvo Vijeća za nauku vjere pri BKJ«**. Stališče naših škofov v »Uputi« jaz jemljam kot dejstvo, s katerim je treba

vestno računati, in zato temu stališču pripisujem — z ozirom na izjave drugih episkopatov — probabilnost. V dopisu se zavzemam za to, da naši škofje **priznajo probabilnost stališču**, ki ga zastopajo številni ugledni tuji episkopati in ki temelji na načelu: *in casu perplexo minum malum eligendum*'.

c) In potem, kdo »brzopleto uzima neke« Kuničičeve »izjave u pitanju«? Kuničičev tekst, o katerem v dopisu govorim, je naslednji: »Medutim, ako postoje izlazi, rješenje te situacije, ne govorimo o perpleksnoj savjesti u strogom, nego samo u blagom smislu. Subjekt će u tom slučaju formirati savjest posredstvom refleksnih principa, ili će odgoditi postupak dok provjeri ispravnost puta kojim će udariti i sredstva koja može izabrati« (Smijemo li kritizirati francuske biskupe, Zagreb 1970, 8). Moj tekst v dopisu pa se glasi: »Če... v zvezi z regulacijo rojstev sploh ne more priti do perpleksne savjesti u strogom, nego samo u blagom smislu' (dr J. Kuničič, Smijemo li kritizirati francuske biskupe, str. 8), potem naj mi bo dovoljeno opozoriti, da sv. pismo, 2. vatikanski koncil, mnogi tuji episkopati in dejansko življenje to tezo zavračajo.« Končno pa še Kuničičev tekst iz članka »Neka nova' osporavanja...«: »Bez temelja tvrdi dr Steiner da ja dopuštam da se radi ili da se može raditi o casu perplexo 'u blažem smislu', jer na str. 8 moje brošurice jasno piše da taj, 'blagi smisao' znači obavezu da bračni drugovi traže drugi izlaz, da ga mogu naći, i da ga moraju naći. Taj 'blagi smisao' znači samo dvojbenu savjest...«.

Ali Kuničič govori v svojem prvem tekstu o perpleksni vesti »u blagom smislu« ali ne? Dalje je iz mojega teksta jasno, da jemljam ta njegov »blagi smisao« tako, kakor ga je Kuničič razložil v svojem prvem in drugem tekstu, saj z njegovim »blagim smislom« **ne utemeljujem** svojega stališča, ampak **Kuničičevo tezo zavračam**. Tudi brez Kuničičeve naknadne pojasnitve sem v njegovem prvem tekstu dojel zapovedovalno moralno teologijo glede obravnavane reči: »taj 'blagi smisao' znači obavezu da bračni drugovi traže drugi izlaz, da ga mogu naći, i da ga moraju naći« (podčrtal jaz). Če torej kdo svoje in moje izjave »brzopleto uzima«, je to Kuničič.

2. »Ne smije se trgovati načelima«!

a. Kuničič enostavno trdi, da na področju urejenja rojstev ne more priti do perpleksnega primera in zato: »u tom se slučaju ne može pribjegavati nauci o casu perplexo«. Kdor

pa bi zagovarjal, da do perpleksnega primera more priti in da je zato aplikacija načela perpleksnem primeru upravičena, trguje z načeli.

Zelo lahko je Kuničiču reševati moralne probleme na področju urejanja rojstev. On enostavno zakonce obdolži »subjektivne slabosti«, »nesavladane emocije, strasti i nedovoljne kreposne snage«, obdolži, da »ih u škripac dovodi njihova neobuzdanost«, da »ne boje se grijeha, nego smatrajo da je kontracepcija u slučaju Bogu ugodna«, na podlagi teh obdolžitev pa trdi, da »nijesu ukliješteni u bezizlaznoj situaciji« in da »posve je arbitrarno situaciju bračnih drugova u slučaju poistovjetovati s casu perplexo«. Če bi Kuničič to trdil za nekatere zakonce, bi se morali z njim strinjati, saj taki zakonci so. Toda on to trdi enostavno za vse zakonce, ki na področju urejanja rojstev pridejo v stisko in se ravna po načelu o perpleksnem primeru. On ne prizna, da so prepričani, da morajo na eni strani s spolnimi dejanji skrbeti za trdnost zakonske zveze, na drugi strani pa ne smejo uporabljati za odgovorno urejanje rojstev kontracepcije, toda obe dolžnosti ne morejo izpolniti, ker je menjava plodnosti in neplodnosti pri ženi nezanesljiva. **Naj Kuničič dokaže, da takih zakoncev ni!** Do zdaj tega ni storil. Ker pa tega ni storil, je vse njegovo govorjenje v članku »Neka ‚nova‘ osporavanja ...« proti mojemu dopisu Škofovski konferenci **brezpredmetno**. Vse moje izvajanje v dopisu in v vseh mojih spisih **suponira iskrene zakonce, samo zakonce**, ki se znajdejo v pravi koliziji dolžnosti, samo zakonce, ki se resnično boje katerega koli zla, ki bi sledilo iz neizpolnjenih dolžnosti, in je zato njihova vest v perpleksnem stanju, samo zakonce, ki ‚hic et nunc‘ nujno storijo eno zlo, naj izpolnijo katero koli dolžnosti, saj z izpolnitvijo ene dolžnosti prekršijo drugo dolžnost.

Da na področju urejanja rojstev more priti do pravih perpleksnih primerov, sem v dopisu ustrezno utemeljil. Obširno in upamtemeljito pa sem možnost perpleksnega primera na tem področju utemeljil v citiranih razpravah »Ali sme dr. J. Kuničič kritizirati francoske škofe?« in »Ne na umanjenje ...«. Zato ni potrebno, da na tem mestu to možnost ponovno utemeljujem.

Ker Kuničič ni dokazal, da na področju urejanja rojstev ne more priti do resničnih perpleksnih primerov, zato tudi nima pravice, da zakoncem očita »izravno namjeravanu kontracepciju«, pravitako pa nima pravice, da obdolži tiste epis-

kopate in moraliste, ki priznavajo možnost perpleksnega primera na tem področju in dopuščajo aplikacijo načela ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘, da trgujejo z načeli, posebno še zato ne, ker nobeden od njih ne uči, da je kontracepcija v vsakem perpleksnem primeru vedno manjše zlo.

Z načeli trguje tisti, ki jih ne aplicira na dejansko življenje, ampak na neki umišljeni svet.

b. Z načeli potem trguje tisti, ki jih aplicira tisto, na kar se ne smejo aplicirati.

V kritiki mojega dopisa Kuničić uči: »Nikada se ne smije rastavljati smisao sjedinjenja i smisao radanja... Izravno namjeravana kontracepcija predstavlja u sebi zao čin, neovisno o mišljenju izvršitelja. Izravna je kontracepcija stalno nedopuštena (HV br. 16); namjerno frustrirati spolni čin njegove generativne usmjerenosti predstavlja u sebi nečastan postupak (br. 14); oduzimati spolnom činu pa i djelomično značenje i svrhu stvaralaštva, protivi se Božjem planu i njegovoj svetoj volji (br. 13) itd. Istina, razlozi za opravdavanje takvog postupka mogu izgledati ‚časni i ozbiljni‘ (br. 16), recimo da se sačuva bračna vjernost, ljubav, ali ti razlozi ne mogu pretvoriti nemoralni čin u čin dopušten i dostojan čovjeka (br. 14). Zaključak je očit: Izravna kontracepcija, bilo kao cilj, bilo kao sredstvo ne smije se nikako odobriti, jer to bi značilo osvojiti pogansko načelo da cilj posvećuje svako sredstvo (Rim 3, 8).«

Malo dalje Kuničić piše: »Dr. Steiner nalazi proturječje u mojoj tvrdnji da je u pravednoj samoobrani dopuštena kontracepcija. Nije dobar znak vidjeti proturječje gdje ga nema, jer ako je neizravno dopušteno drugoga ubiti u svrhu samoobrane, zašto ne bi u istu svrhu dopuštena i neizravna kontracepcija? Papa govori da nasilno nametnuti bračni čin znači postupati proti zahtjeva ispravnog moralnog reda (HV br. 13), dakle znači postupati nemoralno, nedopušteno. U slučaju samoobrane **nameće** se situacija **izvana**, nepravedno, dovodi se u pitanje života sa svim svojim vrednotama, i napadnuti ali napadnuta se **prisiljava** da bira između najveće dužnosti čuvanja sebe i podređene dužnosti čuvanja drugoga ili podređenih vrednota. Svaki pa i početni poznavalac moralke mora uvidjeti da se u slučaju samoobrane, dakle u potrebi i dužnosti da se spasi život ili ekvivalentna vrednota, primjenjuje načelo dopuštenosti čina cum duplici effectu, jer sila se **odbija** odgovarajućom silom, napadnuti se pravedno i adekvatno **brani**. Iz tog postupka neposredno slijedi dobar

učinak: čuvanje života, i zao učinak: smrt napadača; postoji proporcionalan razlog: čuvanje svoga života; namjerava se samo dobar učinak: samoočuvanje.«

V svojih skriptih Kuničić uči: »Prvo i bitno: treba gledati na objekt... Čin promatran prema objektu je isto što i čin promatran u odnosu prema ljudskoj naravi i prema njenim bitnim odnosima, drugim riječima: promatran prema zakonima morala« (Katolička moralka, Zagreb 1965, tč. 47). Ko raspravlja o pogojih za uporabo načela o dejanju ‚cum duplici effectu‘, istotam poudarja: »Prvi uvjet: sam čin po sebi, po objektu, ne smije biti zao, jer zao čin postao bi kao uzrok koji po svojoj prirodi uključuje zlo, gnijeh. Mora biti dobar ili barem indiferentan. Nikakav cilj ne može opravdati čin koji je zao po naravi« (tč. 55).

V brošuri »Smijemo li kritizirati francuske biskupe« pa Kuničić absolutizira: »Suvršeno i neispravno bi bilo očekivati da će perpleksna situacija moći opravdati takav postupak, jer nikakva dobra nakana, nikakve vrednote ne mogu opravdati ono što je po naravi nedostojno čovjeka, što je u sebi zlo« (str. 6).

Če nauke v citiranih Kuničićevih tekstih med seboj primerjamo, odkrijemo vrsto nasprotij, nedoslednostih in samovoljnostih. Preden na očitnejše opozorimo, povejmo, da se s Kuničićem strinjamo v naslednjem: če ni na razpolago častnega sredstva, se žena v pravični samoobrami sme braniti s kontracepcijo. Podudarimo pa, da se to sme učiti **samo** na podlagi načela: ‚in casu preplexo minus eligendum‘, ni pa tega dovoljeno opravičevati z načelom ‚de actione cum duplici effectu‘, kakor to dela Kuničić in še kdo. Zakaj to drugo ni dovoljeno? Zato, ker tisti, ki bi se naj branil, **najprej** s kontracepcijskim sredstvom **loči** »significationeum unitatis et significationem procreationis, quae in actu coniugali insunt« (Humanae vitae, 12), s tem pa spolnemu dejanju odvzema »njegov pomen in namen, nasprotuje tako moški in ženski naravi in njunim najbolj intimnim odnosom; nasprotuje pa tudi božjemu načrtu božji volji« (prav tam, 13), stori torej — po nauku ‚Humanae vitae‘ — nekaj **slabega**. Šele potem, ko sta oba omenjena smisla ločena, sledi — da uporabimo Kuničićeve izraze« — i dobar učenik, tj. sačuvanje svoga života i dostojanstva, i zao učinak, tj. onemogućenje rađanja novog života;« kajpada Kuničić s »sačuvanjem svoga života« pretira-va, poleg tega pa ne vidi, da v tem primeri dober učinek, »sačuvanje«, sledi iz slabega, iz »onemogućenja rađanja no-

vog života«. To ločitev smislov ali, kdor hoče, to »onemogućenje rađanja novog života« žena **izbere** v samoobrambi **kot sredstvo**, »kao uzrok«, izbere torej nekaj slabega, da prepreči zlo, ki ga ima za večjega. Predmet njenega samoobrambenega dejanja je torej **slab**. Ravnanje po načelu ‚de actione cum duplici effectu‘ pa je dovoljeno **samo takrat**, ko je predmet dejanja »dobar ili indiferentan«. Tako uči tradicionalna moralka. To »svaki pa i početni poznavalac moralke mora uvidjeti«!

Kuničić bo z načelom ‚de actione cum duplici effectu‘ lahko dokazoval, da gre »u pravednoj samoobrani« za »neizravnu kontracepciju«, samo takrat, ko bo dokazal, da je ločitev dveh smislov spolnega zakonskega dejanja **učinek** samoobrambenega dejanja. Samo takrat, ko bo dokazal, da obrnitev osebnih vrednot **ne sledi** iz preprečitve spočetja, torej **iz slabega učinka**. Najprej pa bo moral dokazati, da ločitev dveh smislov spolnega dejanja **ni nekaj slabega**, ko se uporablja kot **predmet** samoobrambenega dejanja.

V citiranih tekstih Kuničić enkrat trdi, da je »prvo i bitno: treba gledati na objekt«, drugič, potom ko objekt pretvori v »postupak«, pa mu je odločilno, da »iz tog postupka neposredno slijedi dobar učinak«, da »postoji proporcionalan razlog« in da »se namjerava samo dobar učinak«, ali je »prvo i bitno« dobro ali slabo, pa ni več odločilno.

»Oduzimati spolnom činu pa i djelomično značenje i svrhu stvaralaštva, protivi se Božjem planu i njegovoj svetoj volji«, pravi Kuničić, toda ko »se nameće situacija izvana«, mu je to dovoljeno.

Čeprav gre za popolnoma isto strukturo predmeta dejanja, je v primeru, da zakonci izberejo kontracepcijo kot manjše zlo, Kuničiću tu »izravna kontracepcija«, ko pa izbere kontracepcijo žena v samoobrambi, mu je to »neizravna kontracepcija«.

Enkrat »nikakve vrednote ne mogu opravdati ono što je po naravi nedostojno čovjeka, što je u sebi zlo«, kar je »oduzimati spolnom činu pa i djelomično značenje i svrhu stvaralaštva«, naenkrat pa je dovoljeno odvozati, namreč »u potrebi i dužnosti da se spasi život ili ekvivalentna vrednota«. Mimogrede rečeno: po Kuničiću bi najpri ženi, ki se kontracepcijo brani nepravičnega spočetja, šlo za »sačuvanje svoga života i dostojanstva« in to zato, »jer u stvari neposredno napada upravo semen, sperma, pa nepravedni napadaj opterećuje spermu«, ne muža (str. 99). Krivični napadalec — pa

tak! Zdaj pa naj Kuničiču verjamemo, da je zaradi obrambe pred spermo dovoljeno uporabljati kontracepcijo, zaradi ohranite zakonske zvestobe, trdnosti zakona itd. pa ne!

Kuničiču je takrat, ko »u stvari neposredno napada upravo semen, sperma«, »situacija izvana« in je zato kontracepcija dovoljena, ko pa zakonski ženi preti moževa nezvestoba ali ko morata zakonca skrbeti za trdnost zakona, odgovorno starševstvo itd., pa to ni več »situacija izvana« in zato kontracepcija ni dovoljena.

Enkrat Kuničič priznava kolizijo dolžnosti, saj »napadnuti ili napadnuta se prisiljava da bira između najveće dužnosti čuvanja sebe i podređene dužnosti čuvanja drugoga«, naenkrat pa je ne priznava in to takrat, ko morajo zakonci izbirati med dolžnostjo, da s spolnimi dejanji, ki so »lastna« zakonu (CS 49) in ki jih zakonci po zapovedi sv. pisma morajo imeti, če bi sicer sledilo za zakon zlo (1 Kor 7, 5), in dolžnostjo, da s kontracepcijo ne odvzemajo spolnemu dejanju rodovitnost.

Ko Kuničiču ustreza, je popolnoma ista kontracepcija »postupak«, ki »ne predstavlja čin u sebi zao, on je ‚non-malus‘«, in s katerim »žena adekvatno odbija silu i sebe zaštićuje«, ko mu ne ustreza, pa mu je ta kontracepcija »sredstvo«, »u sebi zao čin«, »nečastan postupak« za dosego dobrega cilja, mu ta kontracepcija pomeni »usvojiti pogansko načelo da cilj posvećuje svako sredstvo«.

Kuničič upošteva glede obravnavanega predmeta samo nekatere nauke cerkvenega učiteljstva, npr. nauk ‚Humanae vitae‘ v 14. točki, druge, npr. nauk iste okrožnice v 9. točki, nauk 2. vatikanskega koncila o možnosti kolizije dolžnosti (CS 51, 1) ali o ravnanju po vesti (CS 50, 2; 16) pa enostavno zamolčuje, popolnoma pa diskriminira nauk sv. pisma, ki se direktno nanaša na obravnavani predmet in ki se glasi: »Ne odtegujta se drug drugemu, razen morda kdaj v soglavlju za nekaj časa, da se posvetita molitvi; nato se povrnita zopet skupaj, da bi vaju ne skušal satan zaradi vajine nezdržnosti« (1 Kor 7, 5).

Nismo našli vsa nasprotja, nedoslednosti in samovoljnosti, ki se zasledijo v Kuničičevem članku »Neka ‚nova‘ osporavanja...«. Jih je pa zadosti, da smemo Kuničiča spomniti na zahtevo, ki jo je v tem članku sam postavil: »Ne smije se trgovati načelima«!

3. Neresnica

a. Kuničić trdi: »Dr Steiner se uzaludno poziva na to načelo dopuštenosti čina s dvostrukim učinkom u slučaju bračnih drugova subjektivno nerazpoloženih da traže drugi izlaz iz situacije o kojoj govore«.

Naj Kuničić citira tekst, v katerem se sklicujem na omenjeno načelo! Ravno nasprotno: v dopisu Škofovski konferenci jaz **zavračam** mišljenje, da bi se po načelu o dejanju z dvojnimi učinkom smela kontracepcija uporabljati kot sredstvo pravične samoobrambe, in trdim, da bi se to smelo samo po načelu ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘. Predmet kontracepcije je namreč ločevanje smisla združitve in smisla roditve, kar je po nauku ‚Humanae vitae‘ nekaj slabega (prim. tč. 12 in 13). Tekst v dopisu se glasi: »Tradicionalna moralka uporablja za ravnanje v pravični samoobrambi načelo o ravnanju v koliziji dolžnosti! Kdor bi se skliceval v tem primeru na načelo ‚de actione cum duplici effectu‘, ta tega važnega načela moralne teologije sploh ne pozna: to načelo namreč zahteva, da je predmet dejanja dober ali vsaj indiferentan in da dober učinek ne sledi iz slabega učinka!«

Kuničić mi tudi podtika primer »bračnih drugova subjektivno nerazpoloženih da traže drugi izlaz iz situacije o kojoj govore«. Moj tekst je: »Perpleksni primer je takrat, ko subjekt stoji pred dvojnimi zlomi (pred nesprotujočima si dolžnostmi), se tega zaveda, ne bi hotel storiti nobenega zla (rad bi izpolnil obe dolžnosti), toda naj dejanje stori ali opusti, vedno stori neko zlo (ne izpolni neke dolžnosti). Gre torej za subjektivno področje, za odločanje ‚hic et nunc‘. Načelo o odločanju v perpleksnem primeru hoče voditi ljudi na tem subjektivnem področju, saj drugače ne bi imelo nobenega smisla. Če to načelo apliciramo na zakonskem področju, ugotovimo, da gre za kolizijo naravnih zakonov: na eni strani zahteva naravni zakon, da zakonci pustijo vsako spolno dejanje odprto za porajanje življenja, na drugi strani pa zahteva naravni zakon, da zakonci s spolnimi dejanji skrbijo za trdnost zakonske zveze in da prakticirajo odgovorno straševstvo. Katero koli zahtevo izpolnijo, vedno storijo tudi zlo... Ko se torej zakonci nahajajo v koliziji dolžnosti, manjše zlo dejansko samo dopuščajo, saj ga ne izberejo svobodno, ampak le zato, da ne storijo večjega zla.« Malo dalje nadaljujem: »V koliziji dolžnosti se človek ne odloča svobodno, ker nanj pritiska zlo z obeh strani (manjka ‚libertas contrarietatis‘ in tudi ‚libertas specificationis‘!), se ne odloča ‚ex industria‘, saj

ne bi hotel storiti nobenega zla, pač pa le dobro. Odločitev za manjše zlo je dejansko prisiljena, psihološko gledano gre samo za ‚minus malum tolerare‘. Če bi ‚hic et nunc‘ mogel izpolniti obe dolžnosti (se izogniti obojnemu zlu), potem perpleksnega primera oziroma kolizije dolžnosti sploh ne bi bilo.«

Po vsem tem je v naslednjih Kuničičevih stavkih več neresnic: »Dato et non concessio da se u slučaju radi o casu perplexo, ili dopustivši da se radi o perpleksnosti u širem smislu, ni tada nema opravdanja da se dopusti izravna kontracepcija, jer tada savjest nije u pravom smislu u škripcu (Lanza-Palazzini, I, br. 360), nego ih u škripac dovodi njihova neobuzdanost. Ako bi i dalje dr. Steiner forsirao da se radi de casu perplexo neka dobro uoči da su u tom slučaju bračni drugovi dužni formirati savjest pomoći ispravnih refleksnih načela ali actionem differre, ako to ne učine postaju krivci grijeha.«

Predvsem je neresnica, da bi se jaz zavzemal za aplikacijo načela ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘ pri zakoncih, ki »ih u škripac dovodi njihova neobuzdanost«. Jaz se zavzemam za to aplikacijo **samo pri zakoncih**, ki so iskreno in v vesti prepričani, da jih veže dolžnost tako na eni kakor na drugi strani, potem ko so si svojo vest oblikovali po nauku Cerkve, pri zakoncih, ki niso v koliziji zaradi »neobuzdanosti«, ampak zaradi objektivnega dejstva, da menjava plodnosti in neplodnosti pri ženi za prakticiranje odgovornega starševstva **ni zanesljiva**. Potem je neresnica, da bi jaz v perpleksnem primeru dopuščal »izravnu kontracepciju«. Jaz dopuščam perpleksen primer samo v smislu tradicionalne moralke in dopuščam v takšnem primeru samo tisto, **kar so zakonci po svoji vesti prisiljeni storiti kot manjše zlo!** Jaz **nikdar** nisem zapisal ali govoril, da je v tem primeru manjše zlo vedno kontracepcija. Po mojem mišljenju je lahko manjše zlo včasih tudi določeno krhanje zakona; vsekakor pa je manjše zlo tisto, ki ga zakonci s svojo prizadevno oblikovano in iskreno vestjo spoznajo za manjšega. Življenje pa predvsem demantira Kuničičevo neresnico, da v kolizijo dolžnosti pridejo zakonci samo zaradi »njihove neobuzdanosti«.

b. Še ni konec neresnic: »Možemo li se pozvati na načelo probabilizma? Budući, da je naučavanje enciklike u pitanju jasno, probabilizam gubi snagu. Mišljenja su teologa posve netemeljita. Uzmimo glavne od njih na koje se dr Steiner poziva ali za njega znače autoritet koji bi opravdao (?) primjenu probabiliteta u prilog kontracepcije (izravne).«

V čem »je naučavanje enciklike u pitanju jasno«? Ali v tem, da morajo zakonci v resnični koliziji dolžnosti po svoji vesti izpolniti manjšo dolžnost in prekršiti večjo dolžnost, oziroma, da morajo med Scilo in Karibdo dvojnega zla storiti večje zlo in tako preprečiti manjše zlo? Če Kuničič tako razlaga nauk enciklike, po katerem ni dovoljeno »opravičevati zakonska dejanja, namenoma narejena za nerodovitna« s trditvijo, da »je treba izbrati tisto zlo, ki se zdi manjše« (tč. 14), potem mu moramo povedati, da je njegova razlaga napačna. Nobena enciklika noče in ne sme zahtevati, da nekdo stori tisto zlo, ki ga po oblikovani vesti ima za večje. Sicer pa nadaljnji tekst enciklike pove, kako je treba ta njeni nauk razumeti: »Nikdar pa ni dovoljeno, tudi iz zelo važnih razlogov ne, delati slabo, da bi iz njega prišlo dobro« (tč. 14). Enciklika torej ne misli na perpleksni primer, na istočasen nastop dvojnega zla, ampak na **raznočasen** nastop zla. G. Martelet, ki je gotovo merodajnejši za razlago enciklike kot Kuničič, saj je bil poglavitni oblikovalec njenega teksta, pravi, da papež ni hotel prepovedovati izbire manjšega zla v perpleksnem primeru, ampak je hotel prepovedati le **opravičevanje** namerne kontracepcije kot manjšega zla, ko ne gre za perpleksni primer (Signification et portée de l'encyclique, NRTb, 1969, 1053 sl.). Končno pa se čudimo, da je Kuničiču »naučavanje enciklike u pitanju jasno«, pa vseeno trdi, da žena sme izbrati kontracepcijo kot obrambo pred krivičnim napadalcem, da torej sme izbrati zlo, da prepreči večje zlo! Čudimo se, s kakšno pravico se Kuničič sklicuje na citirani nauk enciklike, ko pa sploh ne priznava možnosti, da se zakonci na področju urejanja rojstev morejo znajti pred dvojnimi zlomi!

Ni res, da bi se jaz na koga skliceval, da »bi opravoal (?) primjenu probabiliteta u prilog kontracepcije (izravne)«. Jaz se zavzemam za probabilnost mišljenja, da zakonci v **resnični koliziji dolžnosti smejo izbrati, dejansko dopustiti, tisto zlo, ki ga po svoji oblikovani in iskreni vesti spoznajo za manjše.** Med tem, za kar se jaz zavzemam, in onim, kar si Kuničič na moj račun umišlja, je velika razlika. Moj tekst v dopisu se glasi: »Če tako ugledni episkopat, kot je francoski, in poleg njega še več drugih episkopatov uči, da zakonci v koliziji dolžnosti smejo storiti manjše zlo, potem je ta nauk gotovo 'solide probabilis': podpira pa ga tudi večina sedanjih največjih moralistov, npr. Martelet, Fuchs, Delhaye, Häring, Rahner.«

Ta tekst tudi priča, da jaz utemeljujem omenjeno probabilnosti predvsem z naukom episkopatov in ne predvsem z mišljenji teologov, kar mi Kuničić podtika. Najmanj pa svoje teze utemeljujem samo z mišljenjem B. Häringa, katerega Kuničić v svojem članku edino zdeluje ter tako pozablja, da je prej napovedal: »Uzmimo glavne od njih, na koje se dr Steiner poziva.«

Neresnična je potem trditev, da »mali broj episkopata apelira na perpleksnost savjesti«. Ta »mali broj« bi naj bili naslednji episkopati: belgijski, kanadski, skandinavski, francoski, nemaški, švicarski, avstrijski, severnoameriški, indonezijski; torej večna episkopatov, ki so v svojih izjavah k ‚*Humanae vitae*‘ sploh kaj govorili o predmetu, o katerem s Kuničićem raspravljava. — Naj Kuničić našteje episkopate, ki podpirajo njegovo stališče, šale takrat bomo videli »mali broj«!

4. Poseganje na osebno področje

V Kuničićevem članku je očiten namen, da me moralno diskvalificira. Navedimo nekatere primere tega poskusa.

a. »Nije li Papino mišljenje, Crkveno mišljenje, pretjerano rigorozno? Dr. Steiner misli da jest. Radije bi rekao da se radi o piščevoj sentimentalnosti... Odobravati ili savjetovati izravno kontracepciju, pa makar iz ne znam kako ‚plemenitih‘ razloga, znači preuzimati na sebe dio odgovornosti za neispravan postupak...«.

Tekst v mojem dopisu Škofovski konferenci, na katerega se navedene Kuničićeve besede nanošajo, je: »Pastoralno načelo uči, da v neki odiozni reči, posebno takrat, ko večina naloženega premena ne bi hotela ali ne bi mogla nositi (prim. Jan 16, 12), ne smemo postavljati rigorističnih zahtev, ker se sicer tisti, ki bi naj zahteve izpolnjevali, obrnejo proti nam ali se naše zahteve ne zmenijo ali jih postavljamo v krizo vesti. V takem primeru je treba celo tolerirati ‚minus malum‘.«

Iz konteksta je popolnoma jasno, da se ta moj tekst ne nanaša na »Papino mišljenje«, na nauk ‚*Humanae vitae*‘, ampak na tisto **aplikacijo** tega nauka, ki je tako rigorozna, da je do blažje aplikacije, čeprav je ta utemeljena, celo nestrpna in da se proglašja za edino pravilno. Konkretno: Moj tekst se nanaša na **zahtevo Predsjedništva Vijeća za nauku vjere pri BKJ**, po kateri se v Jugoslaviji ne bi smeli ravnati po aplikaciji, ki jo v zvezi s perpleksnim primerom zastopajo franco-

ski in drugi episkopati, ampak le po aplikaciji, ki jo je napravil jugoslavenski episkopat. Torej nova Kunčičeva izmišljotina! Ali me s takim sredstvom hoče Kunčič napraviti za nasprotnika papeževega mišljenja?

Če se zavzemam za probabilnost blažje aplikacije, ki jo učijo številni ugledni episkopati, ki se je v Cerkvi na splošno razširila in ki je niti papež niti kakšen centralni urad Cerkve ni zavrnil kot krištev načela *non sunt fascineda mala ut eveniant bona*, je to znamenje teološke resnosti in strpnosti, kajti nobeden teolog si ne sme zatiskovati oči pred dejstvi. Če se zavzemam za probabilnost blažje aplikacije, mi Kunčič ne bi smel ničesar očitati, najmanj pa bi me smel zaradi tega proglašati za nasprotnika »Crkvenog mišljenja«. *In necessariis unitas, in dubiis libertas!*

Glede očitka »sentimentalnosti« pa sem rajši, da mi kdo očita njo, kakor pa da bi me zadela Gospodova grožnja: »Tudi vam učiteljem postave gorje, ker nalagate ljudem neznosna bremena, sami pa se teh bremen niti z enim prstom ne dotaknete« (Lk 11, 46). Kuničiču sentimentalnosti gotovo ni mogoče očitati: zaradi njegovega pavšalnega obdolževanja zakoncev z »neobuzdanostjo« itd., zaradi podtikanja v njegovem obravnavanem spisu itd.

Kaj si Kuničiča vse dovoli, dokazuje posebno njegov očitek, da bi naj jaz odobral in svetoval »izravnu kontracepciju«. To imam za krivico. Naj Kuničič **dokaže**, kar zatrjuje! Prosim pa ga, da naj pri dokazovanju citira tekst, kjer to odobravam ali svetujem, naj ne podtika mojemu tekstu svojih misli, naj ne prehaja na subjektivno področje itd.

b. »Lijepo je slušati glasove drugih episkopata, ali još je pohvalnije slijediti jasnu nauku Papinu. Za nas pak je mjero-davan naš episkopat. Ne sviđaju li se dr Steineru izjave nekih episkopata zbog toga što plešu u ritmu Häringa prije nego je publicirana enciklika? Bolje bi bilo da svakoga vodi poslušna ljubav prema Vrhovnom učitelju, koji nije sam.«

Še enkrat: niti v obravnavanem dopisu niti v kakem mojem spisu ni ničesar, kar bi govorilo za to, da ne sledim »jasnu nauku Papinu«. Ponovno: v mojem dopisu ne gre za nauk *Humanae vitae*, ampak za **aplikacijo** tega nauka. Jaz sem nauk te okrožnice **sprejal v duhu vere in pokorščine ter ta nauk celo branil**, o čemer priča več mojih spisov, npr. Uvod k slovenskemu prevodu HV (Posredovanje človeškega življenja, Ljubljana 1968), Spovednik in problem kontracepcije (v reviji Cerkev v sed. svetu, 1969, str. 73 sl.), knjižica Človeško

življenje (Ljubljana 1969). Zato imam Kuničičev neutemeljeni očitek, da »bi bilo bolje da svakoga vodi poslušna ljubav prema Vrhovnom učitelju«, za veliko krivico. In čeprav nauka ‚*Humanae vitae*‘ po temeljitem oblikovanju vesti ne bi mogel sprejati, mi Kuničič ne bi imel pravice očitati neposlušnosti, še manj pa neljubezni, ker mora vsak končno poslušati svojo prepričano vest in ker ta okrožnica nima značaja nezmotljivosti.

Kako krivične in same s seboj sprte so nekatere Kuničičeve trditve na moj račun, kaže naslednje sklepanje. Če jaz ne bi poslušal papeževega nauka o kontracepciji, se sploh ne bi boril za možnost ravnanja po načelu ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘, saj bi enostavno trdil, da kontracepcija ni ‚malum‘; zavzemanje za omenjeno možnost bi torej bilo nesmisleno. Jaz pa **neprestano govorim o dvojnem zlu**, torej o kontracepciji, ki se izbere kot ‚minus malum‘, **kot zlu**. Če zame ne bi bil »mjerodavan naš episkopat«, ne bi njegovi aplikaciji priznaval probabilnosti. In če bi poslušal samo aplikacijo »drugih episkopata«, ne bi njihovi aplikaciji pri-sojal probabilnosti, ampak **gotovost**. Po vsem tem, kar so o aplikaciji, ‚*Humanae vitae*‘ rekli naši in tuji škofje, je po mojem vestnem prepričanju pri nas pravilni moralnoteološki, cerkveni in pastoralni izhod: **probabilizam proti probabilizmu**. Ali imajo samo jugoslovenski škofje Sv. Duha in so samo oni cerkveni učitelji, francoski, nemaški, severnoameriški in drugi episkopati pa ne? Ali je resnica omejena i jugoslovansko mejo ali morda celo z deskami Kuničičeve Prokustrove teološke postelje?

Kuničič ni dokazal, da obstaja med papeževim naukom v ‚*Humanae vitae*‘ in aplikativnim naukom »drugih episkopata« nasprotje. Kuničič je to samo skušal dokazati v brošuri »Smijemo li kritizirati francuske biskupe«, toda izkazalo se je, da pri tem uporabljal neznanstveno metodo (prim. »Ali sme dr. J. Kuničič kritizirati francoske škofe?«, *Bogosloveni vestnik*, 1971, 92 sl.).

Kuničič me sprašuje: »Ne sviđaju li se dr Steineru izjave nekih episkopata zbog toga što plešu u ritmu Häringa prije nego je publicirana enciklika?« Malo pred tem vprašanjem pa je Kuničič o Häringovem stališču pred izidom ‚*Humanae vitae*‘ zapisal: »P. Häring u knjizi ‚*Padre Häring risponde*‘, 1966. na str. 86. piše da je treba ozbiljno i u duhu posluha čekati Papinu riječ, a da rasprave među teolozima ne predstavljaju mjerodavno pravilo za savjesti vjernika... « Zakaj

mi torej izjave episkopatov ne bi smele ugajati, če plešejo v tem Häringovem ritmu, »ozbiljno i u duhu posluha«? Kuničić mi kajpada ni hotel očitati tega ugajanja, ampak je hotel na vsak način nekaj očitati, pri tem pa je pozabil, kar je prej napisal. Konačno pa naj povem, zakaj mi ugajajo izjave »drugih episkopata«: zato, ker utemeljeno aplicirajo nauk ‚Humanae vitae‘ na dejansko življenje in zato ne morejo biti v nasprotju z encikliko.

Sklep

a. Na koncu svojega članka postavlja dr. Kuničić »praktične zaključke«, ki naj bi sledili iz njegovega izvajanja in ki naj bi spodbijali moje utemeljitve v dopisu Škofovski konferenci. Te sklepe začenja Kuničić sedemkrat s patetičnim »uzaludno«.

Ker Kuničić v svojem članku **ni uporabljal znanstvene metode**, kakor smo videli, zato teh svojih sklepov ni mogel utemeljiti. »Uzaludno« je torej njegovo prizadevanje, da bi z njimi mogel splošno prepričati, še manj pa, da bi z njimi nasprotne teze spodbil.

Kar Kuničić ni dokazal, kar pa bi — če je hotel postavljati teze — moral **predvsem dokazati**, je sledeče: **da v zvezi z urejanjem rojstev na zakonskem področju ne more priti do prave kolizije dolžnosti, do resničnega perpleksnega primera**. Preden pa bo mogel to dokazati, bo moral dokazati, da vsi zakonci lahko uporabljajo za urejanje rojstev menjavo plodnosti in neplodnosti pri ženi, dalje, da trdnost zakona, zakonska ljubezen in zvestoba niso take vrednote, katerih zanemarjanje bi povzročalo veliko zlo, končno pa, da spolna dejanja po krščanskem nauku niso zakonu »lastna« (prim. CS 49,2) in za normalen zakon potrebna ter da v sv. pismu ni teksta 1 Kor 7, 3 - 5.

Če bo hotel Kuničić, da bo pravičen zakoncem, bo moral dalje dokazati, da zakonci lahko pridejo v nekakšno kolizijo dolžnosti samo zaradi »nesavladane emocije, strasti, ili nedovoljne kreposti snage« ali da do perpleksnosti pri njih ne more priti zaradi tega, ker »ne boje se grijeha«, dokazati, da »smatraju da je kontracepcija u slučaju Bogu ugodna«.

Da bo Kuničić pravičen do episkopatov, ki dopuščajo možnost pravega perpleksnega primera na področju urejanja rojstev in učijo, da se je treba v tem primeru ravnati po načelu ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘, bo moral

dokazati, da je med njihovim naukom in naukom 'Humanae vitae' nasprotje; dalje bo moral dokazati, da ti episkopati nimajo pravice cerkvenega učiteljstva.

Da bo Kuničić pravično sam sebi, pa bo moral dokazati, da gre za »izravnu kontracepciju«, če jo nekdo izbere kot manjše zlo, nasprotno pa, da gre za »neizravnu kontracepciju«, če jo nekdo izbere kot obrambo takrat, ko »u stvari neposredno napada semen, sperma«, da sta torej predmeta dejanja v omenjenih primernih različna in da je v prvem primeru krivda na zakoncih, v drugem primeru pa na spermi; dokazati bo moral dalje, da »situacija izvana« napravi, da je »rastavljeni smisao sjedinjenja i smisao rađanja« »postupak« »non malus«.

In da bo Kuničić pravičen meni, bo moral dokazati, da zagovarjam »izravnu kontracepciju« in da me ne »vodi poslušna ljubav prema Vrhovnom naučitelju«.

Če se bo Kuničić lotil tega dokazovanja, pa bo moral uporabljati pravo metodo, to se pravi: **znanstveno**.

b. Na začetku svojega članka se Kuničić sklicuje na božjo službo: »Budući se radi o pokušaju da se izmjene i praktične norme, to smatramo prikladnim da iznesem nekoliko ideja ili razjašnjenja, jer nije lako u službi Božjoj uzimati na sebe odgovornost u pitanju savjesti, gdje se odigrava sudbina duša.«

Ali se Kuničić zaveda, kako do kraja je mene s temi besedami ekskomuniciral iz božje službe in kako zelo je sebe v tej službi kanoniziral? Kako je z najino službo božjo, prepuščam končno sodbo Bogu. Kuničiću rad priznavam dober namen in prizadevnost v tej službi. Prepričan pa sem tudi, da se je v božji službi treba boriti s pravico in resnico.

Sklenimo z besedami, ki jih je Kuničić v obravnavanem članku hotel nasloviti name: »Treba je biti hrabar da se uvidi vlastito zastranjenje.«

Štefan Steiner

— — —

Dr Jordan Kuničić je saznao da će Dr Štefan Steiner odgovoriti na njegov članak objavljen u »Službi Božjoj«, pa je unaprijed poslao ovu izjavu:

Primjedbe dr. Stefana Steiner ne sadrže neke nove elemente na koje bih smatrao bilo što korisnim replicirati. Odgovor na ove njegove primjedbe može se naći npr. u ovom

listu SLUŽBA BOŽJA 1971, br. 2, str. 95—99, dakako ako se ozbiljno i teološki taj članak pročita; osim toga izravno sam tretirao pitanje u SVECI, 1970, br. 16, str. 87—94, i 1970, br. 17—18, str. 144—147; opću sam nauku iznio u knjižici LJUBAV U SLUŽBI ŽIVOTA, Zagreb 1969; izravni osvrt na dokument francuskih biskupa publicirao sam 1970, djelomično i u izdanju DOKUMENTI KS, 1970, br. 27, str. 16—25 itd. kao i u brojnim člancima o ovom pitanju. Uvjerena sam da se svako pitanje morala, pa i ovo, mora rješavati ne samo pozivom na ideju nego i pozivom na stav (raspoloženje, neki etos). Zbog svega toga daljnju raspravu s dr. Stefanom Steiner smatram suvišnom i nekorisnom.

Dr. Jordan Kuničić

DOPIS MSGRA JENKA KONGREGACIJI ZA NAUK VJERE I ODGOVOR

Potpisani apostolski administrator u Kopru obraćam se Naslovu s uljudnom molbom, da mi odgovori na postavljena pitanja i time odstrani sumnje, koje su se pojavile u redovima svećenika i vjernika u Jugoslaviji, osobito u Sloveniji, s obzirom na pravilno shvaćanje enciklike Humanae vitae.

Dr. Štefan Steiner, profesor moralne teologije u Ljubljani, učenik prof. o. Bernarda Häninga, pozivajući se na izjavu francuskih biskupa (točka 16. od 8. XI 1968) o enciklici Humanae vitae, potpuno prihvaća njihovo tumačenje, kojim oni tvrde, da se može na supruge primijeniti načelo casus perplexus, kad god ne mogu izvršiti sva dobra ženidbe, i posebno, kad se ne mogu ravnati po Knaus-Oginovoj metodi. Kad su u takvom slučaju oblikovali savjest u molitvi i razmišljanju, odlučuju se za tu dužnost, koja im se hic et nunc čini važnija, a osim toga — u tom slučaju kontracepciju samo dopuštaju. Ako izaberu kontracepciju zato da postignu čvrstinu svoje ženidbene sveze, time je samo dopuštaju, a ne namjeravaju.

Prema mojem prosuđivanju svi su jugoslavenski biskupi odbacili takvo stajalište na jesenskom zasjedanju god. 1969. Sada je međutim takvu tezu prihvatila većina članova Komisije za nauk vjere BKJ, pa se sada takvo tumačenje širi među svećenicima i katoličkim intelektualcima.